

PANIGAY
RÓBERT

RÖNKÖK
KÖZÖTT

NOVELLÁK, ELBESZÉLESEK

DACIA KÖNYVKIADÓ
CLUJ-NAPOCA 1989

ADÁM ÉVA ESTJËN

Panaszosan reccsent a szék alatta, amikor az üveg után nyúlt. Aranyszínű bort bugyogtatott poharába a megdöntött flaskó. Felemelte, a fény felé tartotta; sárgán hunyorgott át rajta a petróleumlámpa szélesre torzult lángnyelve.

— Szervusz, Ádám, sok boldog névnapot — dörmögte maga elé, de nem kapott választ; csak a kályhában durrant nagyot egy láng marta fahasáb. Mohón felhajtotta a bort, gyomrában jóleső bizsergés áradt szét. A kályha melege kiúzta a régóta lakatlan szoba dohszagát, életre keltek a megszokott illatok... A padlóviasz diszkrét festékszaga, a cserzett vadbőrök átható szagfelhője békésen megfért a szekrény tetején mosolygó birsalmák illatával. A régi bútorok is pattogva nyújtózkodtak a terjedő melegben.

Ismét teletöltötte poharát, összerezzen az éles kattanás hallatára, fürkészve kereste a zaj okát. Az esküvői kép ott függött a kettős ágy fölött, vándorfényképész készítette jó negyven évvel ezelőtt. Éva akarta, mindenkinek van, legyen nekik is. Színesen, fiatalon mosolyognak rajta. Most hosszú repedés nyújtózott átlósan a kép üvegén.

Nem bírta a hirtelen felmelegedést — gondolta —, vagy talán az asszony haragszik a borozásért? Éva soha nem nézte jószemmel, ha ivott, később, amikor baj volt a szívével, az orvos is megtiltotta.

— Ne haragudj, Éva — mondta a képen mosolygó fátyolos menyasszonynak. — Nekem már úgyis mindegy, meg aztán ez a mi esténk, ilyenkor szabad . . .

Belekortyolt italába, régi ünnepi esték emlékét idézte. Ott állt a fa az ablak mellett, reszkető gyertyafényben, színes üvegdíszek csillogtak rajta. Együtt van a család, még gyermek a két fiú, boldog izgalommal bontják az ajándéksomagokat. Később barátok, rokonok jöttek köszönteni, éjfélig elpoharazgattak. Teltek az évek, felnöttek a fiúk, egyik sem lett vadőr, elkerültek otthonról. Eleinte még hazajöttek ünnepekre, aztán családot alapítottak, városlakók lettek, egyre ritkábban jutottak el a faluszéli házikóba. Kettesben maradtak Évával csendes, békés öregségben, de a sors ebbe is beleszólt, a rák nem kegyelmezett. Éva két éve ott nyugszik a templomdombi temetőben, szomorú körisfa hajlik a sírja fölé.

Felállt, fát tett a tűzre. A kicsapó lángok fénye felcsillant a megfakult állótükörben. Belepillantott: ősz fürtökkel keretezett sovány, sápadt arc nézett vissza rá. Meghúzott a város — gondolta —, sok volt az a két hónap, nem nekem való a betonkalitka, zaj, nyüzsgés, tülekedés. Senkit sem ismert a városban. Laci meg Ági dolgozni jártak, késő délután kerültek haza; főzés, takarítás, vendégeskedés, színház, mozi, reá már nem jutott idő. Naphosszat üldögélt az üres lakásban, olvasgatott, ha elunta magát, céltalanul kóborolt az utcákon. Nézte a füstös háztetőkön perlekedő csókákat, a szemétben keresgélő verebeket. Délfelé mindig hazatért, türelmetlenül várta az ajtózár csikordulását, Lacika érkezett ilyenkor az iskolából. Nagyon szerette az unokáját. A gyerek mohó tekintettel itta be minden szavát, amikor az erdőről, vadakról, madarokról mesélt, soha nem unt rá. Belőle még lehet erdőjáró ember, talán vadőr is . . .

Elővette kurta szárú pipáját, komótosan megtömté, rágyújtott. Kedvtelven nézte a felbodrozódó füstpamacsokat.

— Szálljatok csak bátran — dörmögte. — Itt senki sem haragszik rátok!

Ági nem szerette a pipafüstöt, pedig somkóróval illatosított dohányt szívott. Nem szólt semmit, csak szellőztetett, szüntelen szellőztetett. Az öreg megértette, nem gyújtott rá a lakásban, csak üresen szortyogtatta pipáját.

— Ne menjen el, édesapám — marasztalta Laci, amikor hazakészült. — Épp most, az ünnepekre marad egyedül? Ki viseli gondját ott, az üres házban?

— Az ilyen vénember kevéssel beéri — válaszolta szelíden.

Még sokáig kérlelték, de amikor látták, hogy makacsul ki-

tart elhatározása mellett, felcsomagolták ünnepi falatokkal, és kikísérték az állomásra.

Most ott hevert a csomag a konyhaasztalon. Ímmel-ámmal tapogatta, nézegette. Nem volt éhes.

Egymásra fenekedő kakasok árnyképe sorakozott a padlón. A függöny hímzésén átszivárgó holdfény rögtönzött kakasviadalt. Kinézett a jégvirágdíszes ablakon. Csaknem nappali viláosság derengett a hófödte udvaron.

— Igazi lesre alkalmas idő — gondolta. — Ma biztos senki sem ült ki a kunyhóba.

Serényen felöltözött.

Komótosan lépdelt a bokros domboldalon. Otromba posztócsizmái sziszegve törtek utat a finom porhóban. A holdkorong ott ragyogott a Nyergestető fölött, ezüstfényben fürdette a fenyőparókás, gránitsziklás hegygerincet. Emlékek rohanták meg az öreget, ott bujkált a széltörés meredek útvesztőjében, támadott a sebzett kan, a kutyák visszatartották, sikerült fültövön löni. Tehetetlenül gurult le a lejtőn, leütötte, mint egy kuglibabát, alája került, rajta heverve érte el a vég, fejétől alig arasznyira kattantak össze utoljára az agyarak fehér sarlói, arcára ömlött a habos vér. Sokáig kínlódott, míg kiszabadult a disznó alól, megúszta pár apró karcolással.

Sítalpakon száguldott a völgy felé, nem törődve a hóból kimeredő csutakokkal. Ha idejében leér, elvágja a sutát üldöző farkasok útját. Sziklatömb mögé húzódva szorongatja a puskát. Hatalmas ugrásokkal közeledett a suta, párafelhőket lövellt lihegő szája, megcsúszott a patak jegén, felhengeredett, üldözői utolérték. Gyors dupla végzett az első két farkassal, most érkezett a harmadik; kimeresztett körmökkel fékezett, tanácstalanul nézte hóban fetregő társait. Ez lett a veszte, új töltény került a jobb csőbe, már menekült volna a part meredekén kapaszkodva, de a postaszemek testébe fúródtak, visszazuhant társai mellé. Még pislogott az élet mind a három farkasban, amikor a suta feltápáskodott. Minden ízében remegett. Pár pillanatig bambán bámulta a vadászt, aztán óvatosan letípegett a jégről, majd szilárd talajt érve vágtázni kezdett, míg elnyelte a túlsó part fenyvese.

A kunyhó kulcsa ott volt a régi helyen, kipiszkálta a gerendák közül. Zajtalanul nyílt az olajozott zár, bent földszagú hideg. Apró vaskályha fagyoskodott a sarokban, nyitott ajtaja feketén ásított. Hát igen, ma este mindenki otthon ül, azért nem raktak tüzet, de valameddig így is kibírom — gondolta, miközben lepakolózott. Kényelmesen elfészkelődött a támlás lócán, töltényeket dugott a puskába.

Sivár tájképet keretezett a lőrés ablaka, hófödte domboldal, két csenevész bokor, középen a lódög fekete tömege. Nappal varjúk, szarkák, hollók lakmároztak belőle, azok verték le róla a havat. Most semmi sem mozdult.

Hosszú kazal nyújtózott a szérűskert végében. Oldalába apró barlangokat vájtak a kutyák, belebújtak, addig fészkelődtek, forgolódtak, míg kényelmes vacokká alakították, ezekben tanyáztak egész télen. A szalma meleget tartott, szélől védett, puha almot biztosított.

Kabát vackán összegömbölyödve hevert, szemét lehunyta, de nem aludt. Orra, füle érzékenyen felfogta a kintről beáramló szagokat, zajokat. Túl, a fedett karámban birkák ropogtatták a szénát, mélán bégettek, nagyokat szusszantak. Nyáron, fent a hegyi legelőkön a kutyák őrizték a gyapjasok bamba nyáját, bátran védték őket, farkassal, medvével szembeállva. Télen is a közelükben tanyáztak, mert az éhség hajtotta farkasok sokszor a falusi karámokba is betörtek. Kabát öreg, tapasztalt kutya volt, sok nyarat töltött a nyáj védelmében. A teleket nem szerette. Unta az egy helyben való rostokolást, fülét bántotta az emberek zsvivaja, a falu lármája. Hatalmas testét bozontos fehér bunda fedte, oldalán két fekete folt díszelgett. Hegyes tépőfogait rettegték az ellenfelek. Sokáig ő volt a falka vezére. Aztán lassan gyengülni kezdett, párzáskor egy fiatal hím legyőzte, elmarta a falka éléről. Acélos izmainak ereje is csökkent, mozdulatai nehézkessé váltak. Juhúsrá éhes medvével verekedett a nyáron, nem ugrott félre idejében a feléje csapó mancs elől, hosszú sebet hasítottak oldalán a hegyes karmok. Majdnem belepusztult sérülésébe, de aztán addig nyalogatta sebeit, míg azok lassan gyógyulni kezdtek.

Tél elején, amikor beköltöztek a faluba, a gazda magához hívta. A pásztor sokat volt egyedül kutyáival, megszokta, hogy beszéljen nekik. Burkus — mert akkor még ez volt a neve — boldogan tűrte a kerges kezek matatását, hisz a nyájőrző kutyáknak ritkán jut simogatás, ütést, rúgást annál többet kapnak.

— Tavaszra szépen eltűnnek a hegek, nem rontják a bőrt — dörmögte a pásztor, miközben a sebhelyeket tapogatta. — Jó nagy darab vagy, kitelik belőled egy kabátnak a háta, kabát leszél, hallod-e? Kabát!

A kutya hálásan csóválta bozontos farkát, fejét a gazda lábához dörzsölte. Nem tudta, hogy a pásztor döntött sorsa felől, hogy soha többé nem látja a havasi legelőket. Tél végén dróthurokkal megfojtják, aztán megnyúzzák, bőrét egy ismerős szűcs kikészíti, eladják bőrkabát-anyagnak. Így hasznosította a

pásztor hűséges segítő társait, amint öregedni kezdtek. Burkus csak annyit tudott, hogy a gazda időnként elvitt egy kutyát, és nélküle tért vissza. Egy darabig még a csűrpadlásról szivárgott le a szaga, majd az is szétfoszlott.

A gazda ezután mindig csak Kabátnak szólította. Megszokta ezt is, mint sok más emberi furcsaságot, engedelmesen ment, ha hívták. A koplalást már nehezebben sikerült megszoknia. Nyáron, fent a havason bőven jutott savó a kutyáknak, az elhullott juhok húsából is kaptak. Télen csak híg moslékon, szűkös konyhai hulladékon éltek, kevés volt ez a nyolc kutyának. Régebben mindig kiverekedte a porcióját, de most már érezték, hogy gyenge, összefogtak ellene, elmarták az étel mellől. Utoljára akkor lakott jól, amikor a gazda leszúrta a sivalkodó disznókat, volt bőven hulladék, Kabátnak is maradt. Azóta jó pár nap eltelt, és csak néha sikerült egypár falatot megkaparintani.

Csikordult az utcára nyíló kiskapu sarka, léptek dobbantak az udvaron, a kutyák kötelességtudóan rohantak előre, kórusban ugatták az érkezőket. Kabát nem mozdult. Miért hagyná el a jó meleg vackot? Az első udvart magas drótkerítés választotta el a szérűskerttől, kutya oda be nem hatolhatott, csak a kerítésre ágaskodva acsarkodtak. Az ennivalót nem az utcáról érkezők hozták, hanem a gazda vagy a párja, a vékony hangú nőstény. Ma szokatlanul sok idegen jött-ment az udvaron, hangosan beszélgettek, emberhangon vonítottak. Kabát tudta, hogy ilyenkor a gazda rendszerint megfélemezik a kutyákról. Ha ember lett volna, talán még a közmondás is eszébe jut: „Bizonytalan, mint a kutya vacsorája“ — de hát Kabát csak egy öreg pásztorkutya volt, korgó gyomrát egyre jobban markolászta az éhség. Emlékeinek térképén felsejlett a havas domboldal, szarkák, varjúk csipegetnek a fagyos lótetemből, azon talán még akad valami rágni való. Nagyot sóhajtott, kibújt vackából, átkúszott a kerítés alá kapart kutyajáraton, elindult a holdfényben úszó mezőn át a domboldal felé.

Jól sejtette Ádám bácsi, a hideg nem kegyelmezett. Beszivárgott a suba gallérja alá, makacsul kúszott egyre feljebb a posztócsizma szárán. Reumás ízületei vészjelzően sajogtak. Feladta. Még egyszer kinézett a lőrésen, szeme átfogta, az unalomig ismert tájat, aztán megakadt két mozgó ponton; a falu felől jöttek, egyenesen a leskunyhó irányába.

Hát ez mi? — pislogott erőlködve az öreg.

Először a kutya árnyképe rajzolódott ki a hóra, élesen, mint ha fekete papírból vágták volna ki, majd felsejlett a lompos fehér bunda is. Odament a lódoghöz, kutatva szaglászott. Hús már rég nem maradt a néhai gebén, rágcsálni próbált egy inat,

töredezett fogai nem bírtak a keményre fagyott bőnyével. Zaj-talanul nyílt a lőrés gumisarkakra rögzített ablaka, puskacső nyúlt ki rajta. Szemben áll, a csontok is takarják — gondolta az öreg —, majd ha oldalt fordul. A kutya most egy bordát vett a szájába, azzal kínlódott. Hm, öreg jószág lehet; nem recseg a borda, csak szopogatja. Pattogott a hidegtől zsugorodó kályha, Kabát felkapta a fejét, a kunyhó felé nézett, szeme zölden tükrözte a holdfényt, szájában görbe szárú pipaként fityegett a lóborda. Rajta pihent az irányzék, aztán mégsem dördült el a puska.

— Menj innen, mert meglőnek! — hangzott a kunyhóból.

A kutya riadtan menekült, pár ugrás után eltűnt egy dombél mögött.

Az öreg gondosan bezárta a kunyhót, gémberegett tagjait egyengetve, suta léptekkel ereszkedett le a dombról. Meg kellett volna lőnom, gondolta, kóbor kutya, nincs mit keresnie a területen! Így is eléggé összefagyta, most kínlódhatnál a nyúzással. Persze, egy kis lustaságért nem mész a szomszédba — mormolta önmagával vitatkozva. — Az ilyen öreg pásztorkutya úgysem tesz kárt a vadállományban, nem elég fürge hozzá... Volt valami a szemében... A bordával is olyan jópofán pipázott... Ellágyultál vénségedre, Ádám, ez az igazság, ne kerüljessd.

Már közel volt a faluhoz, amikor furcsa bizsergést érzett a tarkóján. Hátranézett. A kutya ballagott utána, tisztes távoból követve őt. Na, itt van, meglőheted, gondolta. Tétován emelte a puskát, a kutya megtorpant, de nem menekült; fejét félrebillentve figyelte a vadászt. Hm, úgy látszik, mégis léteznek azok a bioáramok, érzi, hogy sajnálom, nem fél.

Otthon mellbe vágta a szoba melege, lecihelődött, átfázott végtagjai sehogy sem akartak kiengedni. Ránézett a borosflaskóra, aztán lemondóan legyintett; csikorogva nyílt a szekrény ajtaja, poros üveget vett elő, jót húzott belőle. Torkát csípte az erős ital, de azért leküldött még egy korttyal. Így, ni, ez kell most, nem a bor — gondolta. A szilvórium meghozta az étvágyát is, kolbászkarikát tett omlós kenyérszeletre, jóízűen falatozott.

Az első nyüszítés halkán tapogatózva szivárgott az ajtón át. Aztán pár perc múlva megismétlődött, de most már kérőn, sürgetően hangzott, és türelmetlen vakkantással végződött.

— Te is megérkeztél? — dörmögte az öreg, mintha egy rég várt vendégről lenne szó. Kenyérdarabbal a kezében az ajtóhoz ballagott, kinyitotta. A kutya óvatosan a kerítésig hátrált, onnan nézte. Odadobta neki a kenyeret, az éhes állat mohón, rágatlanul nyelte le.

— Úgy látszik, neked se adtak ma ünnepi vacsorát. Na, gyere be — mondta, miközben visszaült az asztalhoz, de az ajtót résnyire nyitva hagyta.

A kutya kíváncsian nézte a hóra vetülő sárga fénynyalábot, nagyokat nyelve szívta be a finom ételillatot. Az ember kutya-neveket sorolt fel hívóan.

— Tisza... Bodri... Mackó... Burkus, gyere be!

Kabát, régi nevét hallva, boldogan sompolygott az ajtóhoz, bedugta buksi fejét a résen. Ez az ember nevén szólította, akkor ő is gazda, akinek engedelmeskedni kell. Egy kolbászkarika végképp legyőzte gyanakvását. Bement a konyhába.

— Becsukhattad volna az ajtót, kimegy a meleg — mondta az ember, miközben bekattintotta a kilincset. — Osztozzunk, egy falat nekem, egy neked...

Az öreg hamar jóllakott. Már nem evett, csak a pálinkából töltögetett magának. Kedvtelve nézte a mohón faló kutyát, addig etette, míg az utolsó falatot már csak megszaglásztta, majd nagyot sóhajtva leheveredett a padlót borító rongyszőnyegre, és hálásan nézte őt meleg, barna szemével. Elfogyott az elemőzsiás csomag fele, de nem bánta, mert közben kijött Éva a szobából, leült melléje, megsimogatta a haját, de kezének mintha nem lett volna súlya.

— Tudtam, hogy eljössz, Éva — motyogta meghatottan —, hogy nem hagysz egyedül, gyere, koccintsunk, ez a mi esténk!

Az asszony nem nyúlt a pohár után, csak nézte szótlanul. Aztán kitágult a konyha, Lacika jött be elegáns városi bundában, alig ismerte meg. Férfivá serdült, vadóri egyenruhában feszített, fején zergeszakállas zöld kalap.

— Vadór lettél, kisunokám! — rikkantotta az öreg. — Hívtott az erdő, ugye? Az én véretem örökölted, ne félj, nem bánod meg!

De a jövevények nem vettek tudomást róla, mintha ott se lett volna. Poharakat vett elő, kínálta őket, de nem törődtek vele. Odakoccintotta poharát a többiekéhez, egyedül ivott. Később megjött Balogh sógor is, apró, gömbölyű feleségével. Ők is évek óta a Templomdomb lakói voltak, most mégis eljöttek. Letelepédtek az asztal mellé, hangosan beszélgettek, de Ádám egy szavukat sem értette.

— Hát rám már senki sem figyel? — kérdezte türelmét veszítve, miközben kezét a sógor vállára akarta tenni; ujjai azonban csak a szék támláján zárultak össze.

A kutya hirtelen felkapta a fejét, figyelmeztetően morgott, majd kurtán elvakkantotta magát. Léptek dobbantak a tornáccon, valaki bátortalanul kopogtatott.

— Szabad kántálni? — kérdezte tétován egy gyerekhang.

— Szabad, gyertek be — hívta őket az öreg.

A négy gyerek előbb illedelmesen letopogta a havat, aztán boldog ünnepeket kívánva felsorakozott a konyhában.

— Ne zsvajogjatok, lássuk, mit tudnak a gyerekek — csilapította vendégeit az öreg. Az apróságok csodálkozva néztek körül, de csak Ádám bácsi ült az asztalnál, és a nagy pásztor-kutya hevert a padlón.

Felcsendült az ének, ezüstcsengettyüként csilingeltek a vékony gyerekhangok. Lelkesen fújták, arcuk kipirult, szemük csillogott, az öreg velük dúdolt.

— Ügyesek vagytok — dicsérte őket, mikor befejezték, aztán papírbankókat osztott szét közöttük a szokásos aprópénz helyett. A kicsik hálálkodtak.

— Hát azt tudjátok, hogy... — kérdezte és belekezdett egy régi énekbe. Torka rég elszokott a dalolástól, érdes-reszelősen buggyantak elő a hangok.

— Segíts, Éva, tanítsuk meg őket!... Sógor, biztosan te is emlékszel még rá, fújjad hát!

A gyerekek sugdolóztak, aztán óvatosan kisompolyogtak az ajtón. Az öreg észre sem vette, mégis velük járt valahol a régi gyermekkorban, kint a havas éjszakában, ünnepet köszönteni.

Nagyokat lobbant a lámpa, kormozott, fogytán volt a petróleum. Dermesztő hideg szivárgott a konyhába, nyitva maradt az ajtó a gyerekek után. Burkus nyugtalanul figyelte az embert. Ádám bácsi már rég elcsendesedett, karjait előrenyújtva, törzse az asztalon hevert. Vicogva próbálta ébreszteni, majd hangosan ugatott, de az ember nem mozdult. Utolsót lobbant a lámpa, sercegve hunyt ki a kanóc. Burkus az asztalhoz ment, meg-rángatta az öreg kabátját. Az élettelen test tehetetlenül billent félre, majd súlyosan dőndülve elterült a padlón. A Templom-dombon megszólaltak a harangok, éjfélre kongattak; a kutya hosszan, panaszosan felvonított.